



Αρχαίο Δίον



Η ιστορία του Δίου

Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, ξεκινά το 424 π.Χ. ως ένας μικρός οικισμός γύρω από το ιερό του Δία. Στα τέλη του 5ου αι. π.Χ., ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αρχέλαος, καθιέρωσε τα εν Δίω Ολύμπια, τους ολυμπιακούς αγώνες του Δίου. Ήταν αφιερωμένοι στο Δία και στις Εννέα Μούσες και διαρκούσαν εννέα μέρες, μία για κάθε Μούσα. Γίνονταν κάθε φθινόπωρο και περιλάμβαναν αθλητικούς και δραματικούς αγώνες.

Στα τέλη του 4ου αι. π.Χ., την εποχή του βασιλιά Κάσσανδρου, ο μικρός οικισμός του Δίου είχε πια εξελιχθεί σε μία πόλη με ισχυρά τείχη και δημόσια κτήρια.

Η πόλη δέχτηκε επίθεση και καταστράφηκε από τους Αιτωλούς το 219 π.Χ., όμως λίγο αργότερα ξαναχτίστηκε από τον Φίλιππο Ε'. Στα ρωμαϊκά χρόνια το Δίον δεν έχασε την ακτινοβολία του, αλλά εξακολούθησε να αναπτύσσεται. Τελικά η πόλη εγκαταλείφθηκε τον 5ο αι. μ.Χ. και έμεινε θαμμένη κάτω από το χώμα και την πυκνή βλάστηση μέχρι το 1928, όταν ξεκίνησαν οι πρώτες ανασκαφές.

Σήμερα τα ίχνη της αρχαίας πόλης ξεπροβάλλουν μέσα στο πανέμορφο φυσικό τοπίο, σ'έναν χώρο που έχει πλέον διαμορφωθεί σε οργανωμένο **αρχαιολογικό πάρκο** 1500 στρεμμάτων.

Από τα σημαντικότερα μνημεία της αρχαίας πόλης που μπορεί να θαυμάσει ο επισκέπτης το **ελληνιστικό θέατρο**, το **ρωμαϊκό θέατρο (ωδείο)** και το **στάδιο**.



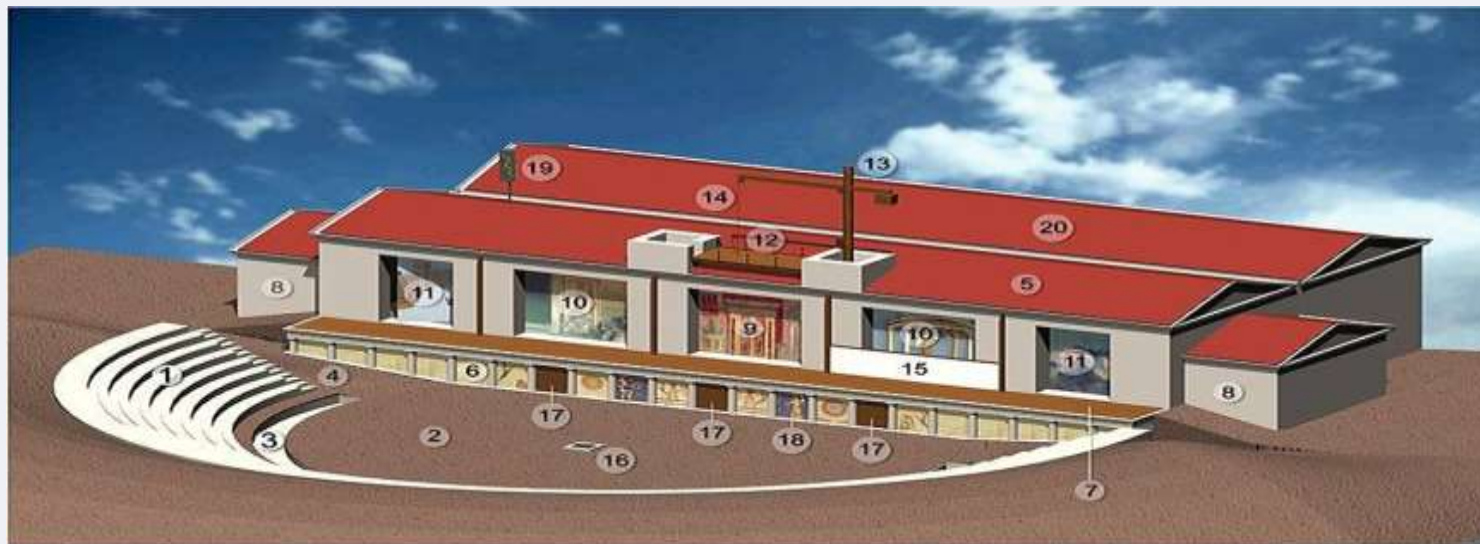
Το ελληνοιστικό θέατρο του Δίου



Βρίσκεται στα δυτικά του ιερού του Δία, έξω από τα τείχη της αρχαίας πόλης, και χτίστηκε από τον Φίλιππο Ε΄ στα τέλη του 3ου αι. π.Χ. Φιλοξενούσε τους δραματικούς αγώνες των Ολυμπίων του Δίου. Στην ίδια ακριβώς θέση υπήρχε, εξάλλου, και ένα αρχαιότερο θέατρο των κλασικών χρόνων που καταστράφηκε από τους Αιτωλούς το 219 π.Χ. Εκεί ο Ευριπίδης παρουσίασε για πρώτη φορά στα τέλη του 5ου αι. π.Χ. τις τραγωδίες του «Αρχέλαος» και «Βάκχες». Όταν το αρχαιότερο θέατρο καταστράφηκε, τη θέση του πήρε το ελληνοιστικό θέατρο που βλέπουμε σήμερα. Αν και το μεγαλύτερο μέρος του δεν έχει διατηρηθεί, είναι εύκολο κανείς να αναγνωρίσει τα βασικά μέρη του θεάτρου, δηλαδή τη σκηνή, την ορχήστρα και το κοίλο. Μάλιστα, τα στοιχεία που προέκυψαν από τις ανασκαφές αποκάλυψαν ότι ήταν ένα πλήρως εξοπλισμένο θέατρο και ότι διέθετε όλα τα απαραίτητα σκηνικά και μηχανήματα που χρησιμοποιούνταν στις παραστάσεις της ελληνοιστικής εποχής.



Η σκηνή



1. Κοίλο
2. Ορχήστρα
3. Περιμετρικός αποχετευτικός αγωγός
4. Πάροδος
5. Κτίριο σκηνής
6. Προσκήνιο
7. Λογείο
8. Παρασκήνιο
9. Βασιλείος θύρα
10. Θύρα

11. Περίακτος
12. Θεολογείο - Διαστεγία - Σκοπή
13. Μηχανή - Γέρανος
14. Ακώρα
15. Αυλαία
16. Χαρώνεια κλίμακα
17. Θύρα προσκηνίου
18. Πινακίδες ή καταβλήματα
19. Κεραυνοσκοπείο
20. Στοά

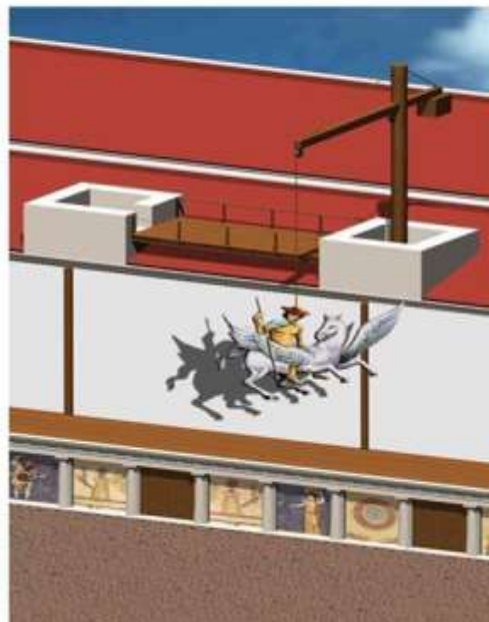
Η σκηνή

Από τη σκηνή του θεάτρου σήμερα σώζονται μόνο τα θεμέλια . Ωστόσο, μετά από συστηματική ανασκαφή και έρευνα, οι μελετητές κατάφεραν να σχεδιάσουν μια αναπαράσταση της σκηνής, που δείχνει πώς περίπου θα έμοιαζε στα ελληνιστικά χρόνια . Μπορούμε να την φανταστούμε σαν ένα μακρόστενο πέτρινο κτήριο με ξύλινη στέγη που καλυπτόταν από κεραμίδια. Εσωτερικά χωριζόταν σε τέσσερα δωμάτια, ενώ αργότερα προστέθηκαν και δύο μικρότερα δωμάτια στις άκρες της, τα παρασκήνια, που χρησίμευαν ως βοηθητικοί χώροι για τη φύλαξη των αντικειμένων της παράστασης (αρ.1). Μπροστά από τη σκηνή υπήρχε το προσκήνιο, δηλαδή μια στοά που στηριζόταν σε τετράγωνες κολώνες, τους πεσσούς (αρ.2). Το προσκήνιο συγκρατούσε ένα ξύλινο πατάρι, το λογείο, στο οποίο εμφανίζονταν οι υποκριτές (αρ.3). Η εμφάνισή τους στο λογείο γινόταν από μία από τις θύρες που υπήρχαν στην πρόσοψη της σκηνής (αρ.4). Για να κατέβουν στην ορχήστρα, οι υποκριτές χρησιμοποιούσαν τις ράμπες που υπήρχαν στις δύο άκρες του λογείου. Όσοι υποδύονταν τους θεούς δεν εμφανίζονταν στο λογείο, αλλά στο θεολογείο που ήταν μια ξύλινη εξέδρα στη στέγη της σκηνής (αρ.5). Το θεολογείο στηριζόταν σε δύο μεγάλους πεσσούς που πλαισίωναν το κεντρικό άνοιγμα της σκηνής και ήταν ανοιχτοί στο κέντρο τους (αρ.6). Μέσα στον έναν από τους δύο πεσσούς πρέπει να υπήρχε μία ξύλινη σκάλα που οδηγούσε τους υποκριτές στο θεολογείο, χωρίς να τους βλέπουν οι θεατές.

Τα μηχανήματα



Αναπαράσταση ελληνοιστικού
θεάτρου Δίου. Μηχανολογικός
εξοπλισμός.
Μηχανή - Κράδη - Γέρανος.



... μηχανήματα ...

Οι ανασκαφές οδήγησαν τους αρχαιολόγους σε ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με τον μηχανολογικό εξοπλισμό του θεάτρου. Ένα από τα μηχανήματα που πιθανόν χρησιμοποιήθηκαν στο Δίον ήταν το εκκύκλημα, μία ξύλινη κατασκευή τοποθετημένη επάνω σε ρόδες. Φυλασσόταν στο εσωτερικό της σκηνής και σερνόταν προς τα έξω μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, κυρίως για να δουν οι θεατές το αποτέλεσμα μίας βίαιης πράξης, όπως το θύμα κάποιου φόνου. Στις παραστάσεις αρχαίου δράματος απέφευγαν να παρουσιάσουν βίαιες σκηνές μπροστά στα μάτια των θεατών. Έτσι, το εκκύκλημα πληροφορούσε τους θεατές για ένα γεγονός που υποτίθεται ότι είχε συμβεί στο εσωτερικό του ανακτόρου, το οποίο παρίστανε συνήθως η σκηνή. Μάλιστα, στο πίσω μέρος του εκκυκλήματος στερεωνόταν ένα κάθετο ταμπλό που εμποδίζει τη θέα προς το εσωτερικό της σκηνής.



... μηχανήματα ...



Επίσης, στις παραστάσεις των ελληνιστικών χρόνων η ανάγκη για γρήγορη αλλαγή των σκηνικών ήταν πλέον επιτακτική γιατί συχνά η δράση του ίδιου έργου εκτυλισσόταν σε διαφορετικούς χώρους. Χρησιμοποιούσαν, λοιπόν, την *περίακτο*, έναν ειδικό μηχανισμό που ήταν τοποθετημένος δίπλα από καθεμία από τις πλαϊνές θύρες της σκηνής. Την *περίακτο* αποτελούσαν τρεις ενωμένοι μεταξύ τους πίνακες που σχημάτιζαν τρίγωνο και περιστρέφονταν γύρω από έναν ξύλινο άξονα . Κάθε πίνακας απεικόνιζε ένα διαφορετικό θέμα και έτσι οι θεατές ενημερώνονταν για το χώρο όπου συνέβαιναν κάθε φορά τα γεγονότα που παρακολουθούσαν.



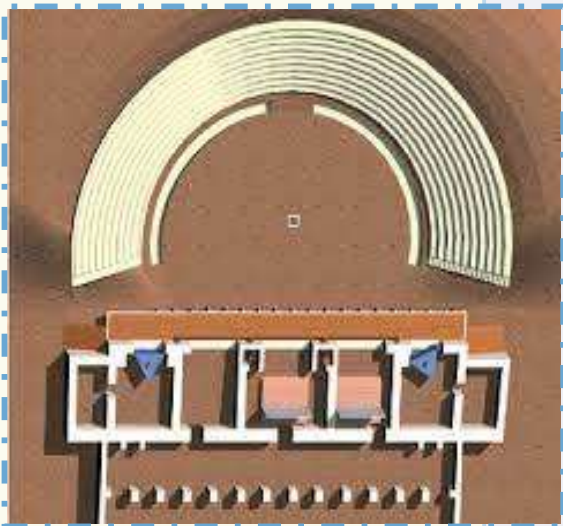
Ένα άλλο μηχάνημα που έμοιαζε με γερανό, η *μηχανή*, βρισκόταν στη στέγη της σκηνής, δίπλα από το θεολογείο . Η *μηχανή* μετέφερε στην ορχήστρα πρόσωπα, όπως θεούς και ήρωες, που εμφανίζονταν ξαφνικά και ήταν καθοριστικά για την εξέλιξη του έργου. Άλλωστε, από τη χρήση του συγκεκριμένου μηχανήματος στο αρχαίο θέατρο έχει προκύψει η έκφραση «από μηχανής θεός» που χρησιμοποιούμε ακόμα και σήμερα.



Στη στέγη της σκηνής είναι πιθανό να υπήρχε επίσης το *κεραυνοσκοπείο*, μία κατασκευή που μπορούσε να μιμηθεί την αίσθηση του κεραυνού. Το αποτελούσε ένας ξύλινος άξονας που συγκρατούσε πίνακες με σχέδια κεραυνών ή μεταλλικές επιφάνειες που αντανακλούσαν το φως του ήλιου. Η λειτουργία του κεραυνοσκοπείου θύμιζε αυτή των *περιάκτων*, μόνο που εδώ οι πίνακες περιστρέφονταν γρήγορα, ώστε να δημιουργήσουν στους θεατές την εντύπωση ότι πέφτουν αστραπές.



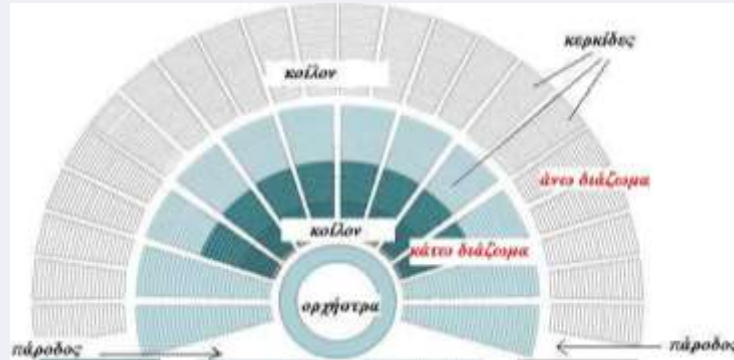
Η ορχήστρα



Η ορχήστρα του θεάτρου ήταν και στην αρχαιότητα στρωμένη με χώμα, όπως και σήμερα. Έχει διάμετρο 26 μέτρα και το σχήμα της είναι λίγο μεγαλύτερο από ημικύκλιο. Στην ορχήστρα έφτανε κανείς από τις παρόδους, τους δύο διαδρόμους που υπήρχαν ανάμεσα στη σκηνή και το κοίλο. Από εκεί έμπαινε ο χορός των παραστάσεων, καθώς και οι θεατές για να φτάσουν στις θέσεις τους στο κοίλο. Το τετράγωνο άνοιγμα στο κέντρο της ορχήστρας ήταν η χαρώνεια κλίμακα, απ' όπου εμφανίζονταν οι υποκριτές που υποδύονταν το Χάρο, καθώς και πρόσωπα που έρχονταν ή πήγαιναν στον κάτω κόσμο. Εκεί οδηγούσε ένας υπόγειος διάδρομος που ξεκινούσε από το προσκήνιο. Μέσω αυτού του διαδρόμου οι υποκριτές μετακινούνταν από τη σκηνή στην ορχήστρα και το αντίστροφο, χωρίς να είναι ορατοί από τους θεατές. Υπήρχε αποχετευτικός αγωγός γύρω από την ορχήστρα και απομάκρυνε τα νερά της βροχής.



Το κοίλο

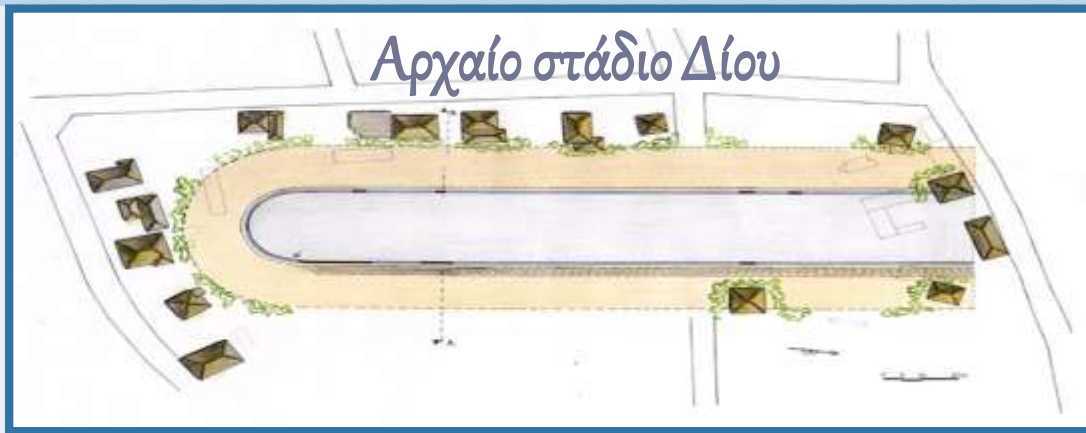


Το κοίλο του θεάτρου βρίσκεται πάνω σε ένα μικρό ύψωμα που ξεχωρίζει μέσα στην πεδιάδα του αρχαιολογικού πάρκου. Το ύψωμα όμως δεν είναι φυσικό, αλλά σχηματίστηκε τεχνητά με τη συγκέντρωση μεγάλου όγκου χώματος και χαλικιών. Αυτή η λύση εξυπηρέτησε την ανάγκη να χτιστεί το θέατρο στο επίπεδο έδαφος της συγκεκριμένης τοποθεσίας. Η κατασκευή, λοιπόν, του θεάτρου του Δίου διαφέρει σε σχέση με τα περισσότερα αρχαία ελληνικά θέατρα που χτίζονταν στις πλαγιές φυσικών λόφων. Οι αρχιτέκτονές του μάλιστα είχαν τη δυνατότητα να του δώσουν βορειοανατολικό προσανατολισμό, ώστε να έχει περισσότερο φως και αέρα. Ο τεχνητός λόφος δεν σώζεται σήμερα σε ολόκληρο το ύψος του. Το κοίλο στην αρχαιότητα ήταν ψηλότερο και χωρούσε 8.000 θεατές. Σήμερα σώζονται πολύ λίγα από τα αρχικά καθίσματα του θεάτρου που ήταν κατασκευασμένα από πλίνθους. Μάλιστα, οι αρχαιολόγοι τα έχουν καλύψει για να τα προστατεύσουν. Στη θέση του αρχαίου κοίλου έχουν κατασκευαστεί σύγχρονα καθίσματα από ξύλο και μέταλλο, τα οποία είναι λυόμενα, δηλαδή αφαιρούνται, όταν ο χώρος δεν χρησιμοποιείται για παραστάσεις.

Από τότε μέχρι σήμερα

- ❖ Το θέατρο του Δίου εγκαταλείφθηκε οριστικά στα ρωμαϊκά χρόνια, τον 2ο αι. μ.Χ., όταν ένα νέο θέατρο χτίστηκε στο ιερό του Δία.
- ❖ Στους αιώνες που ακολούθησαν το οικοδομικό υλικό του ελληνιστικού θεάτρου αφαιρέθηκε για να χρησιμοποιηθεί σε άλλα κτίσματα. Έτσι δικαιολογείται η κακή κατάσταση στην οποία αποκαλύφθηκε με τις ανασκαφές των δεκαετιών 1970 και 1980. Ακολούθησαν εργασίες συντήρησης και ανάδειξης, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα.
- ❖ Στα νεότερα χρόνια το θέατρο λειτούργησε για πρώτη φορά το 1972, ενώ από το 1991 φιλοξενεί παραστάσεις στο πλαίσιο του «Φεστιβάλ Ολύμπου» που γίνεται κάθε καλοκαίρι.





Το αρχαίο στάδιο Δίου είναι μια χωμάτινη κατασκευή και βρίσκεται στο χώρο των ιερών, νότια του τείχους της πόλης και βορειοανατολικά του ελληνιστικού θεάτρου.

Κατασκευάστηκε σε έδαφος ελαφρά επικλινές και χρειάστηκε να γίνουν αποχωματώσεις για τη δημιουργία της δυτικής πλαγιάς και επιχωματώσεις για τη διαμόρφωση της ανατολικής πλαγιάς. Με απλή εκσκαφή δημιουργήθηκε ο περιμετρικός αποχετευτικός αγωγός, όπως και οι βαθμίδες των καθισμάτων επάνω στις πλαγιές.

Στο νότιο άκρο του δημιουργούνταν σφενδόνη (το κυρτό τμήμα των κερκίδων) ενώ το δυτικό, στο οποίο θα πρέπει να βρίσκονταν η είσοδος του, χάνεται σήμερα κάτω από σύγχρονα κτίσματα και ασφαλτοστρωμένο δρόμο του χωριού, με αποτέλεσμα να μη γνωρίζουμε προς το παρόν το συνολικό μήκος του.



Η χρονολόγηση του στηρίζεται σε ένα μεγάλο αριθμό νομισμάτων, τα οποία βρέθηκαν κατά την ανασκαφή και σε αυτά αντιπροσωπεύονται σχεδόν όλοι οι Μακεδόνες βασιλείς, από τον Αλέξανδρο Α΄ (498-454 π.Χ.) έως τον Φίλιππο Ε΄ (238-179 π.Χ.). Σχετίζεται με τα «εν Δίω Ολύμπια», γυμνικούς και σκηνικούς αγώνες, που τελούνταν στο στάδιο και στο θέατρο του αρχαίου Δίου. Η τέλεση αυτών των αγώνων πιστοποιείται και από επιγραφή του τέλους του 4ου π.Χ. αι., η οποία ήταν στημένη στο τέμενος του Ολυμπίου Διός και σήμερα είναι εκτεθειμένη στο αρχαιολογικό μουσείο του Δίου.

Το στάδιο διατήρησε σε όλη τη μακρόχρονη πορεία της ζωής του, έως τη διακοπή της λειτουργίας του στα ρωμαϊκά χρόνια, την αρχική χωμάτινη μορφή του. Παρά την λιτότητα της κατασκευής και την ευτέλεια των υλικών του, ήταν στο σύνολό του μια μνημειακή και συγχρόνως απόλυτα λειτουργική κατασκευή, η οποία επιβάλλονταν τόσο με το μέγεθός της, όσο και με την απόλυτη ένταξή της στο περιβάλλον, καθώς αποτελούσε μια απλή διαμόρφωση του φυσικού εδάφους.

Το στάδιο και το ελληνοιστικό θέατρο με τους χωμάτινους όγκους τους και το τείχος της πόλης με την τάφρο αγκάλιαζαν το χώρο των ιερών και του παρέιχαν προστασία από τα νερά της βροχής τα οποία κατεβαίνουν ορμητικά από τις πλαγιές του Ολύμπου.

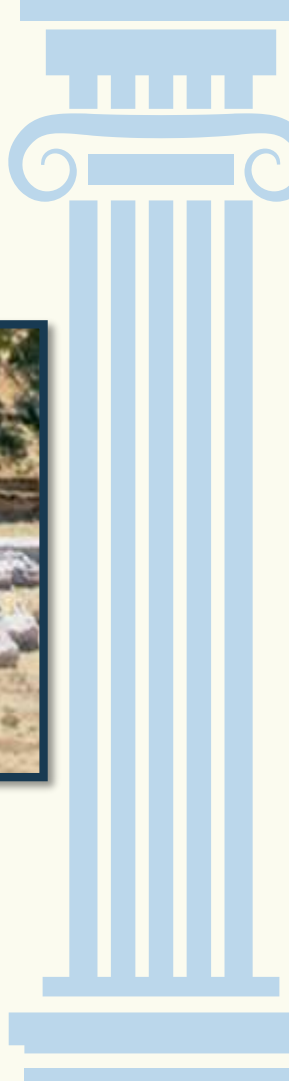


ΡΩΜΑΪΚΟ ΩΔΕΙΟ ΔΙΟΥ



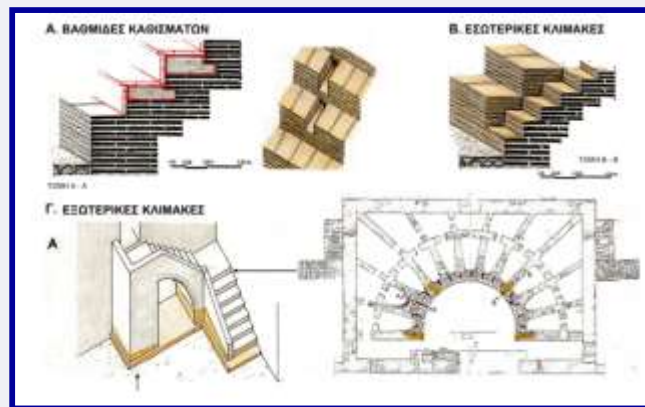
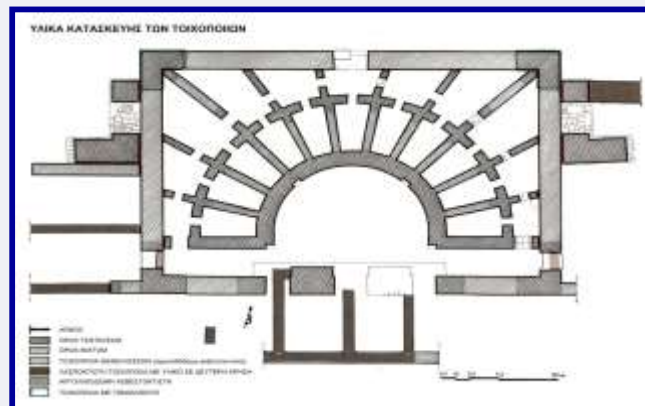
Το Ρωμαϊκό Ωδείο Δίου ανήκει στο κτιριακό συγκρότημα των μεγάλων Θερμών, το οποίο κτίστηκε στα τέλη του 2ου μ.Χ. αιώνα, σε μια περίοδο που τα κτίρια αυτά, πέρα από την ειδική τους χρήση, αποτελούσαν για την αστική τάξη των αυτοκρατορικών χρόνων ένα νέο πυρήνα δημόσιας ζωής.

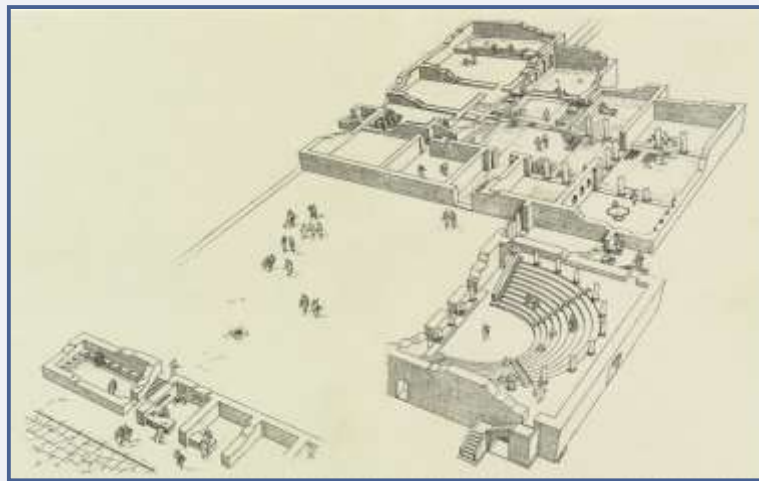
Το ωδείο ήταν μια στεγασμένη θεατρική αίθουσα πολλαπλών χρήσεων για 400 περίπου θεατές, ορθογωνική εξωτερικά, με ημικυκλική διάταξη καθισμάτων στο εσωτερικό και υποτυπώδες προσκήνιο, στην οποία μπορούσαν να πραγματοποιηθούν διάφορες εκδηλώσεις, όπως απαγγελία, μουσική, χορός, μικρές θεατρικές παραστάσεις, παντομίμα, διδασκαλία κ.λ.π.



Οι Ρωμαίοι για να κατασκευάσουν το κτίριο του ωδείου και ολόκληρο το συγκρότημα των θερμών, κατεδάφισαν προϋπάρχοντα ελληνιστικά κτίρια και μέρος του ελληνιστικού τείχους της πόλης, το οποίο εκείνη την εποχή ήταν ήδη σε αχρηστία, και άρχισαν να κτίζουν τους τοίχους του θεμελίου, μπαζώνοντας συγχρόνως την περιοχή με φερτό χώμα. Έτσι δημιουργήθηκε ένα οριζόντιο πλάτωμα, από τη στάθμη του οποίου και επάνω άρχισε να κτίζεται η ανωδομή του συγκροτήματος, προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία σκαλοπατιών, τα οποία ήταν ανεπιθύμητα μέσα στις θέρμες όπου κυκλοφορούσαν ζυπόλυτοι.

Ένας εξωτερικός πολύ ισχυρός τοίχος, ο οποίος δίνει την εξωτερική μορφή στο κτίριο, στήριζε την ξύλινη στέγη και παράλληλα έπαιζε το ρόλο τοίχου αντιστήριξης, στον οποίο μεταβιβάζονταν οι πλευρικές ωθήσεις της ημικυκλικής κατασκευής του κοίλου. Η μεταβίβαση των ωθήσεων γινόταν μέσω αντηρίδων σε ακτινωτή διάταξη, το πάχος των οποίων ποικίλει ανάλογα με το μήκος τους. Το κοίλο είναι κατασκευασμένο από δύο ισχυρούς ομόκεντρους ημικυκλικούς δακτύλιους. Οι δακτύλιοι αυτοί ενώνονται μεταξύ τους με τοίχους σε ακτινωτή διάταξη, επάνω στους οποίους στηρίζονται σφηνοειδείς καμάρες. Αυτές οι καμάρες δημιουργούσαν ένα κεκλιμένο επίπεδο επάνω στο οποίο στηρίζονταν οι κτιστές βαθμίδες των καθισμάτων, οι οποίες ήταν κατασκευασμένες από πλίνθους ίδιες με αυτές των τοίχων και είχαν ξύλινη επένδυση, καθώς το ξύλο θεωρούνταν απαραίτητο για την καλή ακουστική των ωδείων.





Η προσπέλαση στο ωδείο γινόταν από πολλά σημεία. Ιδιαίτερα τονισμένη ήταν η είσοδος από την αγορά. Γι' αυτόν που ερχόταν από την αγορά υπήρχε η δυνατότητα με δύο εξωτερικά κλιμακοστάσια να ανεβεί απευθείας στον περιμετρικό διάδρομο του κοίλου και από εκεί με μικρές ακτινωτές κλίμακες να οδηγηθεί στα καθίσματα. Επίσης υπήρχε η δυνατότητα, περνώντας ένα πρόπυλο, να οδηγηθεί στην είσοδο της δυτικής παρόδου, μέσω ενός ευρύχωρου χωλ, το οποίο οδηγούσε και στην αυλή των Θερμών. Άλλες τρεις εισοδοί, στο νότιο τοίχο, με τονισμένη την κεντρική, οδηγούσαν στο ωδείο απευθείας από την αυλή των Θερμών.



Από τότε μέχρι σήμερα

Από τη μελέτη των ανασκαφικών δεδομένων προκύπτει ότι το κτίριο καταστράφηκε από ισχυρό σεισμό, όπως δείχνουν μεγάλες ρωγμές στους τοίχους. Την καταστροφή του σεισμού ολοκλήρωσε μεγάλη πυρκαγιά. Από τότε το μεγαλύτερο μέρος του κτιρίου δεν ξαναχρησιμοποιήθηκε καθώς η κεκλιμένη διαμόρφωση του κοίλου δεν έδινε τη δυνατότητα διαμόρφωσης οριζόντιων δαπέδων.

Από το 1977-78 που έγινε η ανασκαφή του, έμεινε σε κατάσταση ερειπίου, με ανοιχτές όλες τις κατασκευές των τοίχων του, εκτεθειμένες στα νερά της βροχής, με αποτέλεσμα την επιτάχυνση της φθοράς του. Επίσης το κλίμα της περιοχής, το οποίο είναι υγρό και θερμό το καλοκαίρι και ψυχρό το χειμώνα, συνετέλεσε στη χειροτέρευση της κατάστασής του και στην ανάπτυξη βλάστησης. Η επέμβαση επομένως στο μνημείο θεωρείται αναγκαία τόσο για λόγους προστασίας όσο και για λόγους αισθητικούς και διδακτικούς.



Χριστίνα Νταταλικά

Ανίσα Σκότι

Κατερίνα Τάγκαλη

Νικολέτα Σεραφειμίδου

Γεωργία Τσουκαλά

Μάγδα Κατιρτζή

Ειρήνη Παπανικολάου

Αναστασία Τσιτενίδου

ΠΗΓΕΣ

- <http://ancienttheater.culture.gr/>
- <https://diazoma.gr/>
- <https://www.makthes.gr>